

Hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerileri: Öğrenci perspektifi*

Ayla Keçeci¹
Sevda Arslan²

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerilerini öğrenci gözüyle değerlendirmek amacıyla planlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı nitelikte planlanan araştırmanın evrenini 167 öğrenci, örneklemini 114 kişi oluşturmuştur. Evrenin %68'ine ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için soru formu ve Çetinkanat(1998) tarafından geliştirilen Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği (Ö.İ.B.Ö) kullanılmıştır. Ölçeğin empati, saygınlık, eşitlik, etkililik ve yeterlilik olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır Ölçeğin; ilk yapılan çalışmada iç tutarlılık katsayısı.81 olarak belirlenmiş olup, bu çalışmada .93 olarak bulunmuştur.

Bulgular ve sonuç: Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler öğretim elemanlarını en fazla etkililik en az yeterlilik boyutunda değerlendirmiş, öğrencilerin sınıfları ve cinsiyetlerinin öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik görüşleri etkilediği belirlenmiştir. Öğretim elemanlarının iletişim becerilerini erkek öğrenciler kızlara göre; üçüncü sınıf öğrencileri diğer sınıf öğrencilerine göre daha olumlu değerlendirmişlerdir. Etkililik boyutundaki davranışların geliştirilmesine yönelik ölçme ve değerlendirme konularında gerekli eğitimlerin yapılması, hemşirelik eğitim sisteminde etkililik boyutuna yönelik olarak büyük ölçekte araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, öğretim elemanı, öğrenci, hemşire

* Bu araştırma 15-17 Ekim 2009 tarihleri arasında Yunanistan'da düzenlenen 1st International Congress on Nursing Education, Research & Practice adlı kongrede sözel bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Düzce Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu

² Düzce Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu

Nurse faculty members' communication skills: From student perspective

ABSTRACT

Aim: This research was conducted to evaluate nurse faculty members' communication skills from students' perspective in a nursing department of health school.

Method: Descriptive research design included 167 students, and the research sample was 114 students with a response rate of 68%. A questionnaire included several socio-demographic characteristics and Çetinkanat (1998)'s Teacher Communication Skills Scale (T.C.S.S), which has five sub-dimensions namely empathy, transparency, equality, efficiency and sufficiency. In its first use of this scale, the internal consistency was 0.81 whereas it is 0.93 in this study.

Findings and conclusion: The results of this study reveal that students evaluate nurse faculty members more on sufficiency and less on efficiency dimensions. Besides, statistically significant differences were determined among faculty members' communication skills in terms of students' class membership and gender. Female students and third year students have more positive and constructive evaluations than male and last year students do. It is suggested that carried out courses of measurement and evaluation methods for developing effectiveness dimension. In addition, it is suggested that are investigated in huge nursing student population about this subject.

Keywords: Communication, faculty members, student, nurse

GİRİŞ

Bireyler arasında duygu ve fikirlerin akışı olarak tanımlanan iletişim, sınıf ortamında eğitimcinin bir konu ile ilgili davranışları öğrencilerle paylaşması ve ilgili davranışların öğrencilerde oluşmasını sağlama amacıyla gerçekleşmektedir (Bangir ve Senemoğlu 1999; Birol, 1996; Deryakulu, 1992). Yeni öğrenmeler, yeni bilgi ve beceriler edinmeyle gerçekleşeceğinden bunu sağlayacak iletişim gerçekleşmedikçe öğrenme de gerçekleşmeyecektir (Bilen, 1994; Birol, 1996; Ergin ve Birol 2000; Erişti, 1998).

İlgili kaynaklarda gençlere/yetişkinlere verilen üniversite eğitiminin, çocuklara ve ortaöğretim gençliğine verilen eğitimden farklı özellikler taşıdığı vurgulanmaktadır. Oysa yapılan bazı çalışmalar, üniversitedeki birçok öğretim elemanının öğrencilerin psikolojik ve sosyolojik özelliklerine dikkat etmediği ve bu nedenle birçok sorunla karşılaştığını göstermektedir (Bayram, 1992; Çakmak, 1995; Erdoğan, 1990; Ergün, 2001; Güven, 2001). Genel olarak öğrenciler öğretim elemanlarından, etkili ve yeterli kişilerarası beceriler, sabırlı ve hoşgörülü olma, rol modeli olma, kaynak kişi olma, öğrencilere bağımsız düşünme olanağı verme, kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesine olanak sağlama, öğrencilerin anlayamadıkları konular hakkında soru sormaya özendirme, kişisel sorunlarını ders dışında da öğretim elemanlarıyla paylaşabilme, alanında bilgili olabilme, öğrencileri birey olarak algılama, demokratik olma, öğrencileri derslere aktif olarak katılmaya ve soru sormaya özendirme gibi nitelikleri beklemektedirler (Bayrak, 1999; Bayram, 1992; Çakmak, 1995; Çakmak, 2001; Ergün ve ark. 1999; Görak ve ark. 1997; Yetkin, 1999).

Hemşirelik eğitiminde ise öğrencilerin öğretim elemanlarından saygı, sevgi ve anlayış, karşılıklı güven duygusu, baskısız ve hemşirelik mesleğini sevdirecek bir yaklaşım bekledikleri belirlenmiştir (Aştı, 1990). Hemşire öğretim elemanlarının etkili öğretmenlik nitelikleri kapsamında rehberlik-danışmanlık (Bayık, 2000; Bahçecik ve ark. 1997; Ulupınar, 1995), iletişim becerileri (Bayık, 2000; Benor ve Leviyof 1997; Ulupınar, 1995; Yetkin, 1998), konusuna hakim olma ve etkili sunma (Bayık, 2000; Bahçecik ve ark.1997; Ulupınar, 1995; Benor ve Leviyof 1997; Yetkin, 1998) ve değerlendirmede objektif olma (Benor ve Leviyof, 1997; Ulupınar, 1995) beklenmektedir.

Eğitimci ve öğrenci ilişkileri karşılıklı ihtiyaçlara cevap verdiği oranda eğitim ortamını da olumlu etkileyecektir. Etkili ve verimli ilişkilerin kurulması hem öğretim elemanlarına hem de öğrencilere sorumluluklar getirmektedir. Öğrenci iletişimde bulunduğu öğretim elemanının davranışlarından etkilenir. Bu nedenle nitelikli bir eğitimin sağlanabilmesi için

öğretim elemanlarının tutum ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olmaları, öğrencilerin öğretim elemanlarının gözünde değerli olduklarını hissetmesi, öğretim elemanlarının öğrencilerini tanımaya yönelmeleri gerekir. Eğitim sürecinde karşılıklı beklentilerin ve hedeflerin ortaya konulabilmesi için eğitimciler ve öğrenciler arasındaki iletişime odaklanan araştırmaların yürütülmesi önemlidir. Bu çalışma ile hemşire öğretim elemanlarından öğrencilerin iletişim sürecinden beklentilerinin belirlenmesi ve öneriler sunulması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerilerini öğrenci gözüyle değerlendirmek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi, Evren ve Örneklem

Tanımlayıcı nitelikte planlanan araştırmanın evrenini 167 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemi ise araştırmaya katılmayı ve anket doldurmayı kabul eden 117 öğrenci oluşturmuştur. Ancak verilerin değerlendirilebilmesi açısından yanlış ve eksik dolduran 3 öğrencinin verisi değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu çerçevede evren'in % 68'ine ulaşılmıştır.

Araştırmanın Yeri

Araştırma, Türkiye'de 1996 yılındaki Sağlık Şurasında alınan karar ve 96/8655 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Sağlık Meslek Liselerinin Sağlık Yüksekokullarına dönüştürülmesi sonucunda Sağlık Yüksekokulu'na dönüştürülmüş bir okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü okulda 11 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Eğitim içeriğine bakıldığında ilgili okulda hemşirelik derslerinin yanında temel tıbbi bilimler ve sosyal bilimler derslerinin yürütüldüğü görülmektedir. İlk yedi yarıyıda hemşirelik derslerinin kuramsal bilgilerinin paylaşımından sonra klinik uygulamalara geçilmekte olup, sekizinci dönemde intörlük uygulaması bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri ilgili okul yönetiminden gerekli izin alındıktan sonra 2008–2009 öğretim yılı bahar yarıyılında uygulanmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı kısaca açıklanmış olup, öğrencilerin soruları yanıtlanmıştır. Veri toplama araçları yaklaşık 15–20 dakikalık bir sürede tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümünde öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik altı soru yer almıştır. İkinci bölümünde ise Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği (Ö.İ.B.Ö) yer almıştır. Çetinkanat (1998) tarafından geliştirilen ölçeğin cronbach alfası orijinal çalışmada .81 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin cronbach alfa değeri .93 olarak belirlenmiştir.

Altılı likert türünde hazırlanan (1= Hiçbir zaman, 2=Çok seyrek, 3=Bazen, 4=Çoğu zaman, 5=Hemen hemen her zaman ve 6=Her zaman) ve 44 maddeden oluşan ölçeğin empati, saydamlık, eşitlik, etkililik ve yeterlik olmak üzere beş alt boyutu vardır. Empati, saydamlık, eşitlik ve etkililik boyutlarının her birine yönelik 10, yeterlilik boyutunu değerlendirmeye yönelik dört soru bulunmaktadır. Ölçekte üç ifade ters puanlanmış ve toplam puanlar alınarak her bir boyutta yer alan madde sayısına bölünmüştür. Ölçeğin empati, saydamlık, eşitlik, etkililik ve yeterlik olmak üzere beş alt boyutu vardır. Empati, saydamlık, eşitlik ve etkililik boyutlarının her birine yönelik 10, yeterlilik boyutunu değerlendirmeye yönelik dört soru bulunmaktadır. Çetinkanat (1998) tarafından geliştirilen ölçeğin orijinal çalışmada alt boyutlarının cronbach alpha değerleri; empati .7105, saydamlık .6747, eşitlik .5918, etkililik .4456, yeterlik .4974 olup, ölçeğin genel cronbach alpha değeri .81 olarak bulunmuştur. Empati, saydamlık, eşitlik, etkililik boyutlarında minimum 10, maksimum 60; yeterlilik boyutundan minimum 4, maksimum 24 puan alınabilmektedir. Yüksek puanlar iletişim becerileri açısından yeterlik düzeyini ifade etmektedir.

Ö.İ.B. Ö'nün alt boyutları aşağıda açıklanmıştır.

Empati: Empati, eğitimcinin, kendini öğrencinin yerine koyarak, onu dinlemeye, anlamaya çalışması ve bunun sonucunda tepki göstermesini ifade eder.

Saydamlık: Saydamlık bireyin olduğu gibi görünmesi, başka bireylerle arasına rolünden kaynaklanan farklı bir imaj sergilemeye çalışmadan doğal olması demektir.

Eşitlik: Eğitimci ve öğrenci arasındaki ilişkinin eşit, aralarında rol ve statüden kaynaklanan psikolojik bir uzaklık konmadan olumlu bir öğrenme atmosferi yaratabilecek düzeyde olmalıdır.

Etkililik: Eğitimcinin öğrenmeyi gerçekleştirmesi, öğrenmenin gerçekleşmediğini kontrol etmesini kapsar. Etkililikte temel amaç, amaçların gerçekleştirilmesidir.

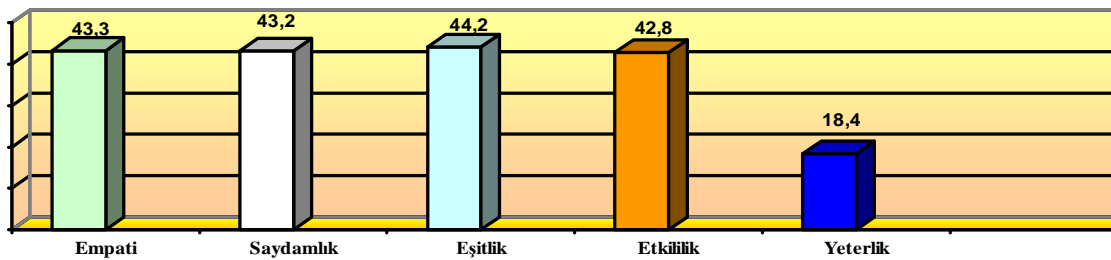
Yeterlik: Eğitimcinin kendi alanında iyi yetişmiş olması, bilgilerini sunmadaki yeterliliği öğretmen iletişim becerileri arasında önemli bir boyuttur (Arslantaş, 1999; Çetinkanat, 1997).

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde demografik özellikler için tanımlayıcı istatistikler; gruplar arasındaki fark için t-testi, Mann-Whitney U test, ANOVA, post-hoc Tukey testleri kullanılmıştır. Bu çalışmada Alpha Geçerlilik Katsayısı .05 olarak belirlenmiştir (Balcı 2001). Ö.İ.B.Ö'nün iç tutarlılığını belirlemek üzere cronbach alphası hesaplanmış ve .93 olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Öğrencilerin yaş ortalaması $20,78 \pm 1,41$; %87,7'si (n:100) kız, %32,5'i (n:37) 1. ve 2.Sınıf, %62,3'ünün (n:71) annesi ve %44,7'sinin (n:51) babası ilköğretim mezunudur. Öğretim elemanlarının iletişim becerileri incelendiğinde; maksimum ve minimum değerler dikkate alındığında en yüksek ortalamanın yeterlik alt boyutunda olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla bunu, eşitlik, empati, saydamlık ve etkililik alt boyutları izlemektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Öğretim elemanlarının iletişim becerileri (N: 114)

Öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre öğretim elemanlarının iletişim becerilerine ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sınıfları ve Öğretim Elemanlarına İlişkin Görüşler (N: 114)

İletişim Becerileri		n	X±SD	F, p	Farkın Kaynağı (sınıf)
Empati	1	37	43,95±8,29	4,659 ,004	3-4
	2	37	42,16±9,39		
	3	23	47,96±8,06		
	4	17	37,71±9,76		
Saydamlık	1	37	44,24±8,29	3,861 ,011	3-4
	2	37	41,49±9,28		
	3	23	47,17±7,35		
	4	17	39,06±7,37		
Eşitlik	1	37	44,60±7,06	3,528 ,017	3-4
	2	37	43,22±6,66		
	3	23	47,65±6,26		
	4	17	40,53±9,38		
Etkililik	1	37	43,27±7,14	,252 ,860	
	2	37	42,54±6,28		
	3	23	43,22±6,10		
	4	17	41,77±6,63		
Yeterlik	1	37	18,94±3,17	4,494 ,005	3-4
	2	37	17,86±2,82		
	3	23	19,78±2,54		
	4	17	16,59±3,52		

Öğrencilerin sınıflarına göre öğretmen iletişim becerilerine yönelik düşünceleri incelendiğinde, öğrencilerin sınıfları arttıkça öğretim elemanlarına yönelik görüşlerinin olumsuz etkilendiği, ancak üçüncü sınıfta en yüksek düzeye ulaştığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin okulu tercih etme nedenleri ve öğretim elemanlarına ilişkin görüşlerini değerlendirmek amacıyla varyans analizi yapılmış olup, anlamlı fark bulunamamıştır ($p>.05$).

Öğrencilerin cinsiyetine göre öğretim elemanlarının iletişim becerileri Mann-Whitney U testi ile değerlendirilmiş, tüm boyutlarda anlamlı fark olduğu görülmüştür. Kız öğrenciler erkeklere göre öğretim elemanlarının empati, saydamlık, eşitlik, etkililik ve yeterlilik

davranışlarını daha fazla sergiledikleri görüşündedirler. Bir başka deyişle kız öğrencilerin öğretim elemanlarına yönelik görüşleri daha olumludur (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Öğretim Elemanlarının İletişim Becerilerine Yönelik Görüşleri(N: 114)

İletişim Becerileri	Cinsiyet	n	X±SD	Z_{MU}, p
Empati	Kız	100	43,94±9,28	-2,276
	Erkek	14	38,29±7,72	,023
Saydamlık	Kız	100	44,06±8,52	-3,042
	Erkek	14	36,79±6,77	,002
Eşitlik	Kız	100	44,95±7,19	-3,038
	Erkek	14	38,50±6,60	,002
Etkililik	Kız	100	43,38±6,34	-2,283
	Erkek	14	38,64±6,56	,000
Yeterlik	Kız	100	18,73±3,17	-3,362
	Erkek	14	16,14±1,70	,001

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarına göre öğretim elemanlarının iletişim becerileri Oneway ANOVA ile değerlendirilmiş, anlamlı fark bulunamamıştır(p>.05).

TARTIŞMA

Bu araştırmanın sonuçları öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik öğrencilerin görüşlerini içermektedir. Araştırmada öğrenci görüşlerine göre minimum ve maksimum değerler dikkate alındığında öğretim elemanları en fazla yeterlik, en az etkililik boyutundaki davranışları sergilemektedirler. Bu bulgu öğretim elemanlarının alanlarındaki bilgileri etkili bir şekilde sunabildiği, ancak öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin kontrolünü içeren değerlendirme sistemlerinin diğerlerine oranla daha düşük sergilendiğini düşündürmüştür. Baykul (1992)'a göre etkililik, öğrencinin ders sonunda sahip olduğu hedef davranışlar sayısının ders başında kendisinde var olan hedef davranışlar sayısından farkının

amaçlanan hedef davranışlar sayısına oranıdır. Bu kapsamda ele alındığında etkililiğin sağlanmasının hedef davranışların sağlam ve tutarlı olmasına bağlı olduğu söylenebilir. Eğer hedef davranış tutarlı değil ise istenilen öğrenme çıktılarının sağlanamamasının nedeni öğretimdeki eksiklikten kaynaklanabileceği gibi hedef davranışların sağlam ve tutarlı olmamasından da kaynaklanabilir (Baykul, 1992). Eğitim sistemimizde öğrenmeyi kontrol etmek amacıyla yazılı ve/veya sözlü sınavlar yapılmakta ve sınav sonuçları öğrencilere bildirilmektedir. Ancak sınavlardan öğretim amacıyla yararlanılmamaktadır. Bir başka deyişle sınavda sorulan sorulara verilen yanıtlar eğitim sürecinde dönüt niteliği taşımaktadır (Demirel, 1999). Etkililik boyutunun diğer boyutlara oranla düşük değerlendirilmesi bu konuda yaşanan bazı eksikliklere dikkat çekmesi açısından önemli bir bulgudur.

Empati, saydamlık, eşitlik ve yeterlik boyutlarında üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında üçüncü sınıf lehine anlamlı fark bulunmuştur. İlgili boyutlarda en yüksek değerlendirmeler üçüncü sınıf öğretim elemanlarına yöneliktir. Araştırmanın yapıldığı okulda dördüncü sınıfta intörlük programı yürütülmektedir. İntörlük programı çerçevesinde öğrenciler üniversite hastanesinde rotasyonlu olarak belli kliniklere çıkmaktadır. Ancak öğretim elemanı yetersizliği nedeniyle öğrencilerin birebir öğretim elemanlarıyla çalışma imkânı bulunmamaktadır. Bu bulgunun intörlük programında yaşanan öğretim elemanı yetersizliği probleminin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Cimete (1998)'nin çalışmasında da benzer şekilde öğrencilerin büyük bir çoğunluğu klinik ortamlarda öğretim elemanları ile birlikte çalışmadıkları, gereksinim duyduklarında ise deneyimli diğer arkadaşlarından destek aldıklarını belirtmişlerdir.

Cinsiyet değişkenine göre öğretim elemanlarının iletişim becerileri incelendiğinde bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre tüm boyutlarda daha olumlu değerlendirmelere sahip olduğu görülmektedir. Sax, Bryant ve Harper (2005) ve Özcan (2009) çalışmalarında da benzer şekilde erkeklere oranla bayanların eğitimcilerle daha fazla ve olumlu iletişimler kurduğu belirlenmiştir. Literatürde kadınsılığın; duygusallık, öngörü, yardımlaşma, ortak duyu, itaat ve benzeri özellikleri barındırmasına karşın, erkeksiliğin, mantıklılık, beceriklilik, çekişme, bireysel ve acımasız gibi özellikleri bir arada bulundurmada olduğunun belirtildiği görülmektedir (Akter, 2009). Bu bağlamda erkek öğrencilerin öğretim elemanlarının iletişim becerilerini daha olumsuz algılaması erkeklere atfedilen bu özelliklere bağlanabilir.

SONUÇ

Bu çalışmanın sonuçları öğrenci gözüyle öğretim elemanlarının iletişim becerilerini gösterdi. Öğrenciler tarafından öğretim elemanları en fazla yeterlik, en az etkililik boyutunda değerlendirildi. Bununla birlikte öğrencilerin sınıflarının da öğretim elemanlarının iletişim becerilerine ilişkin algılamalarını etkilediği, en olumlu değerlendirmelerin üçüncü sınıf, en olumsuz değerlendirmelerin dördüncü sınıf öğretim elemanlarına ait olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretim elemanlarını daha olumlu değerlendirdikleri belirlendi. Bu çalışmanın sonuçlarına göre öğretim elemanları en fazla yeterlilik en az etkililik boyutundaki davranışları sergilemektedir. Açıklandığı üzere etkililik boyutu öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini ya da ne ölçüde gerçekleştiğini belirleme davranışlarını içermektedir. Bu bağlamda Türk eğitim sisteminin genel bir sorunu olan davranışların kontrolü ve değerlendirmesinin eksikliğinin lisans düzeyindeki hemşirelik eğitiminde de varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Buradan hareketle yapılan çalışmanın sonucu olarak ilgili okulda etkililik boyutundaki davranışların geliştirilmesine yönelik ölçme ve değerlendirme konularında gerekli eğitimlerin yapılması önerilmektedir. Buna ek olarak sınıf düzeyinin iletişim becerileriyle ilişkisi incelendiğinde en olumsuz değerlendirmeleri yapan grubun dördüncü sınıf öğrencileri olduğu görüldü. Araştırmanın yürütüldüğü hemşirelik okulunda dördüncü sınıf intörlük programının uygulandığı dönemdir. Bu nedenle özellikle intörlük döneminde iletişim sürecine ilişkin daha ileri araştırmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aka, DK (2001). *Akdeniz Üniversitesi'ndeki Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Becerileri*. Hemşirelik Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Akter, T (2009). Medya ve iktidar ilişkileri: Dilin klişeleştirdiği cinsiyet kimlikleri. Web sayfası http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/Tutku%20Akter.pdf (2009 Ekim 22).
- Arslantaş, Y (1999). *Sınıfı İletişim Becerilerine Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Eğitim Yönetimi Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, Türkiye.
- Aştı, N (1990). Hemşirelik eğitiminde öğrenci-öğretmen ilişkileri. *Hemşirelik Bülteni*. 4(17), 51-55.
- Bahçecik, N., Alpar, Ş.E., Yazıcı, Z. ve Erten, H (1997). *Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Eğitim ile İlgili Görüş ve Beklentileri*. IV. Ulusal

- Hemşirelik Eğitim Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Yüce Reklam Yayım Dağıtım A.Ş., Çevik Matbaacılık, Kıbrıs. (10–12 Eylül 1997), 24-29.
- Balcı, A (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Pegem A Yayıncılık, 3.Baskı, Ankara, 237.
- Bangir, G. ve Senemoğlu, N (1999). *Sınıfiçi İletişimi Kolaylaştırıcı Ve Engelleyici Öğretmen-Öğrenci Davranışları*. IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (Kongre Kitabı). Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir. (10–12 Eylül 1997), 1, 81–107.
- Bayık, A (2000). Ülkemizde hemşire yetiştiren kurumlarda eğitimcilerin nitelik sorunu ve eğitimcilerde olması gereken özellikler. *Toplum ve Hekim Dergisi*. Türk Tabipler Birliği Yayınları, 15(3), 190–198.
- Bayrak C (1999) Modern eğitimde öğretmen profili. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1-2), 12-13.
- Bayram H (1992) *Eğitim Yüksekokullarında Öğretim Elemanı-Öğrenci İletişimi*. Eğitim Bilimleri Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Benor, D. ve Leviyof, I (1997). The development of student's perceptions of effective teaching: The ideal, best and poorest clinical teacher in nursing. *Journal of Nursing Education*, 36(5), 206–211.
- Bilen, M (1994). *Sağlıklı İnsan İlişkileri*. Armoni Ltd. Şti. Ankara, 29–31.
- Biröl, C (1996). *Öğretim Elemanlarının İletişimsel Etkililiklerine Yönelik Karşılaştırmalı Değerlendirme*. Eğitim Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Cimete, G (1998). Öğrenci-öğretim elemanı etkileşimine yönelik kalitatif bir çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2 (1), 9–19.
- Çakmak, M (1995). *Yükseköğretimde Öğretim Elemanı-Öğrenci İlişkilerinde Öğrencilerin Beklentileri*. Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Çakmak, M (2001). Etkili öğretimin gerçekleşmesinde öğretmenin rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. Tekışık Yayıncılık, 274.
- Çetinkanat, C (1998). Öğretmen adayları ve müfettişlerin bakış açısından öğretmen iletişim becerileri. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, PegemA Yayınları, 13, 209–221.
- Deryakulu, D (1992). *Öğretim Elemanı-Öğrenci Arasındaki İletişimde İstenilen Öğretim Elemanı Davranışlarının Gösterilmesini Engelleyen Faktörler*. Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Erdoğan Ö (1990) *Öğretim Üyeliğinin Öğretme-Öğrenme Süreçleri Açısından Değerlendirilmesi*. Eğitim Bilimleri Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Erişti, B (1998). Üniversite öğrencilerinin öğretme-öğrenme sürecine katılım durumları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1-2), 52-67.
- Ergin, A. ve Biröl, C (2000). *Eğitimde İletişim*. Anı Yayıncılık. Kozan Ofset Matbaacılık San. Ltd. Şti.. Ankara.
- Ergün, M (2001) *Üniversitelerde Öğretim Etkinliğinin Geliştirilmesi*. Eğitimde Yansımalar IV-2000 yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu(Sempozyum Kitabı), Tekışık Yayıncılık Web Ofset Tesisleri, Ankara. (11-13 Ocak 2001), 188-192 .
- Ergün, M., Duman, T., Kıncal, RY. ve Arıbaş, S (1999). İdeal bir öğretim elemanının özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 1–19.
- Fuin-Tang, T., Shieu, C. ve Hsien-hsien, C (2005). Students' perceptions of effective and ineffective clinical instructors. *Journal of Nursing Education*, 44(4), 187–192.

Keçeci, A., Arslan, S. (2012). Hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerileri: Öğrenci perspektifi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Görak, G., Varol, D. ve Erkman, F (1997). *Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Hemşire Öğretmenleriyle İlişkilerini Algılayışları ve Bu Algılayışlara Değişik Faktörlerin Etkisi*. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu(Sempozyum Kitabı) Yüce Reklam Yayımlar Dağıtım A. Ş. Çevik Matbaacılık, Kıbrıs, (10-12 Eylül 1997), 204-209.
- Güven, İ (2001). *Değişen Çağda Öğretmenin Değişen Rollerini*. Eğitimde Yansımalar IV 200 yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu(Sempozyum Kitabı), Tekışık Yayıncılık, Ankara, 281–289.
- Kağıtçıbaşı, Ç (2005). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. Evrim Yayınevi ve Bilgisayar San. Tic.Ltd. Şti, İstanbul, 242–244.
- Kurt, İ (2000). *Yetişkin Eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti, Ankara. 68–70.
- Sax, L.J., Bryant, A.N. ve Harper, C.E (2005). The differential effects of student-faculty interaction on college outcomes for women and men. *Journal of College Student Development*, Nov/Dec 2005; 46, 6.
- Özcan, A (2009). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe ve Matematik öğretmenleriyle gerçekleşen iletişim düzeylerini belirleme. Web sayfası <http://www.mebnet.net/Dergi/sayi-2/bolum3.pdf> (22 Ekim 2009).
- Taşocak, G (2001). *Hemşirelik Eğitiminin Felsefi Temelleri*. V.Ulusal I. Uluslararası Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu(Sempozyum Kitabı), Kapadokya, (19–21 Eylül 2001).
- Turanlı, A. ve Yıldırım, A (2000). Sınıfıçi öğretmen davranışlarının ve öğrenme ortamının bir öğretmenin iki değişik sınıfında gösterdiği farklılıklar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, 25(118), Ankara, 26–31.
- Ulupınar, S (1995). *Öğrenci ve Öğretim Elemanlarına Göre Öğretmenin Nitelikleri*. Uluslararası Katılımlı IV. Ulusal Hemşirelik Kongresi (Kongre Kitabı), Damla Matbaacılık, Ankara, (15–17 Kasım 1995), 327–329.
- Yetkin, A (1999). Öğrencilerin hemşire öğretimde aradığı özelliklerin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2(1), 11–20.
- Velioğlu, P (1994). *Hemşireliğin Düşünsel Temelleri*. Alaş Ofset Matbaacılık, İstanbul.